

„jön az időből egy gyalogút, a költészet egyik útja” (Serfőző Simon)

Serfőző Simon 65 éves

SERFŐZŐ SIMON VERSE

Helyettem

Ha én nem látom már,
hogy a Nap,
mint egy túlvilágról érkező léghajó,
merre úszik el a magasban,
s a sziklákba beletört villámokat se látom
kiállni rozsdásan a hegyoldalból,
mint a vasvillát,
majd látja helyettem más.

S hallja helyettem a vicinális szeleket
oda-vissza jární az Alföldön,
a pejszinű alkonyokat nyeríteni
a láthatár legalján,
hallja a madárkiáltásokat leszállni a fákra,
s a zörgő falevelekkel sodródni
a lehullt egeket kontinenseken át.

Érzi majd, amit én éreztem,
amikor csapkodta szárnyát bennem
a szerelem,
s amikor nem volt fedél árvaságomra,
a sehova-utakat mentem,
érzi majd,
amikor kézfogásom már az ő kezében lesz,
s az ő szemével néz az időbe,
sugárik tekintetem.

SZENT ISTVÁN KULTUSZA IRODALMUNKBAN

CS. VARGA ISTVÁN

A 65 esztendőös Serfőző Simonnak

I.

A Szent István-kultusz a keresztény magyarság számára a létezés gyémánttengelye. A magyar ember, akár hívő, akár nem az, tisztelettel néz fel Szent István alakjára, mert ha hitbeli meggyőződésével nem is értene egyet, történeti jelentőségét nem vonhatja kétségbe.

A Szent Király kultusza halálától mindmáig végigkíséri a magyarság sorsát, kultúrájának, irodalmának alakulását. Legendák és krónikák, gyönyörű népelemek után, a magyar történetírás mellett, a magyar irodalom is kivette részét Szent István jelentőségének tudatosításából. Monumentális egyénisége már a kortársait hódolattal töltötte el, halála után az egyház a szentség koszorújával övezte. Nemzeti irodalmunk is bizonyítja, hogy a magyarság a nagy országépítőt, a „nem porladó kezű királyt” mennyire tisztelte. Ez a témakör olyannyira gazdag, hogy könyvterjedelmű tanulmányt igényel, jelen írásunkban csupán jelzésszerűen tudunk róla szólni.

Katona József: István, a magyarok első királya című műve német eredetiből átdolgozott drámájában először szerepelteti modern drámai főhősként Szent Istvánt. Kegyelettel és szeretettel nyúlt a kényes témához.

1861-ben került színpadra *Dobsa Lajos I. István király* című öt felvonásos tragédiája. Az a hit hatja át, hogy a nemzet élni fog, mert a Gondviselés is ezt akarja. A dráma zárószava hódolat Szent István előtt: „*Első király volt ő e hon felett! S utolsó lesz, kit népe elfeled.*”

A kiegyezés korának szellemét érezteti *Szász Károly István vezér* című drámájában. A millennium idején jelent meg *Szalay Károly Csanád* című ötfelvonásos színművének eszmei mondanivalója figyelmet érdemel. A drámában Szent István megértette és követte az idők szavát: „*A vén idő új vágyakat teremt... az idő szavát, Ha meg nem érti, önmagának ás sirt...*” A dráma utolsó felvonásában Szent Gellért az Éghez fohászkodik: „*Népek nagy Istene! tekints le ránk! / Tedd boldoggá e népet és honát: / Körítse fény, melyet királya hord / Dicső fején, az égi koronát.*” Igen, az „égi korona”, a magyar Szent Korona azt is jelenti, hogy minden földi hatalom az Istentől van.

Harsányi Lajos regénye, *A nem portadó kezű király* (1934), Kós Károly Országépítő című regényével és *Sík Sándor István király* című drámájával egy esztendőben jelent meg, jelezve a Szent István-kultusz Trianon utáni felvirágzását. A honalapítóról, államszervezőről és apostoli buzgóságú királyról szól, a Trianon utáni magyaroknak üzen.

Sík Sándor háromfelvonásos műve valóban tragédia, főhősének sorsa megdicsőüléssel végződik: az eszme, amelyért küzd, az égi hatalom akaratából diadalmaskodik. Főhőse a jó lelkű apostol, méltán tisztelt kormányzó, aki a vallás és a rend érdekében keménykezű hadvezér, aki hiánytalanul betölti történelmi küldetését.

Harsányi költői szépprózáját reprezentálja ez a mű, nyelve, látása, az eszményítés szépsége mutatja: a makulátlan király csupa fény, akinek nincs árnyéka. A regény egész szemlélete a legendák fényes olvasmányélményét juttatja eszünkbe. Ezer év alapozását, történelmi tanulságát hinni tudó életigenléssel tárja elénk. Prózai elemzésformában élvezhetjük mindazt, aminek énekek, legendák, regények, drámák sora emléket állított.

Az *István, a király* rockoperával új fejezet kezdődött a Szent István-kultuszban... Ratkó József *Segítsd a királyt* című drámája jelentős mérföldkő a Szent István kultusz történetében. Azt bizonyítja: a múlt nem mutatóvány, hanem emberségünk és magyarságunk éltető forrása. Ratkó József a *zsilettszélű országhatáron* túlról kiáltotta világgá: *Segítsd a királyt!* (Budapest, 1985. Inter Leones Kiadó; *Ratkó József Összes művei II. Drámák*. Kairosz Kiadó, Bp., 2002.) Ratkó Szent Istvánról szóló drámájának jelentőségét többen is próbálták irodalmi köztudatunkba beemelni, mégsem lett drámairodalmunk kánonjogú darabja: *Ab-lonczy László, Antal István, Balázs Ildikó, Berkes Erzsébet, Csáki Judit, Földes Anna, Görömbei András, Gyöngyösi Gábor, Kósa Ferenc, Márkus Béla, Nagy András László, Nagy István Attila, Novák Mária, Pálffy G. István, Pomogáts Béla, Szakolczya Lajos, Takács István, Zappe László* (Az 1984-85-ös évadban a nyíregyházi színház adta elő.) *Jánosí Zoltán* összegező érvényű értelmezést adott: *István király példája – a „Kreonok” földején*. (Ratkó József drámáiról. In: *„Kő alatti fény”*. Felsőmagyarország Kiadó, Miskolc, 2005. 149-153.; *„Élő fa az idő, és égig ér”*. Ratkó József Szent István-drámájának időszerkezetéről. Uo. 154-172.)

Tudjuk, Illyés Gyula szerint *Terhünk a föld, az élők az Atlaszok, akik tartják a földet, a halottak pedig a Föld terhei*. Ratkó szerint azonban *Mégiscsak ők, nem az élők, hanem drága halottaink tartják a földet: „Ház épül rájuk, tartanak falat, házat, hazát.”*

Jánosy István Szent Istvánról szóló drámája tiszta, szép költői nyelvezetű alkotás, kár, hogy mindmáig nem kapott méltó kritikai visszhangot...

II.

Serfőző Simon írói-költői ars poeticája: Élni segít, ha kimondjuk a bajt. Munkásságának értékelésében mostoha sors jutott a drámaírónak. Pedig a *Rémhírvivőket* (1975) a költőtárs, *Ágh István* a magyar parasztság erőszakos kollektivizálásának problémaköréről szóló művek között a *„legigazabbnak”* tartja. A *Rémhírvivők* a problematika okát, az *Otthonatlanok* a következményét (1979), a *Mindenáron* pedig a városi létben a folytatását jeleníti meg – ezek alapján *Szakonyi Károly* joggal nevezte Serfőző drámáirását *„élménydramaturgiá”*-nak.

A Szent Istvánról szóló drámák sorában fontos eseményt jelentett Serfőző Simon *Jövőlátó* című *dramatikus játéka*, amely más kortárs műalkotással együtt a Szent István-kultusz újjalásáról, újabb virágzásáról tanúskodik. A darab a magyar történelem legtragikusabb eseményeit megidéző jelenetekből áll. István király drámai vitát folytat a sámánnal, aki azzal vádolja, hogy „*elkűnket kicserélte*”. A „jövőlátó” király dilemmája: otodái tudják-e folytatni művét. Hibáinkat tudatosítja, az „*ősi nembánomság*”, „*vis inertiae*” – a tehetetlenségi erő, passzivitás, tétlenség, ami miatt dolgozni és alkotni elfelejtettünk. A munka és az okos szervezés hiánya sok gondot okoz. A drámai idősíkok váltakozásában tatárok, törökök, labancok stb. zúdulnak a hazára. Tanulsága: *csak a Gondviselésben és magunkban bízunk, ha erős hittel és karddal ezt tesszük, akkor nem csalatkozunk.*

Serfőző Simon a hűség és szolgálat tiszta, szívós, makacs és szerény, önmagát sohasem sajnáló embere, aki jelentősen hozzájárult ahhoz költőként, íróként, szerkesztőként és könyvkiadóként is, hogy munkásságának hatása Miskolc városán túl országossá növekedjék, hogy régiókn határozottabban tudja szellemi arculatát megformálni. A drámaíró kétélyeit érezhetően kikezde az aggodalom. Rákóczi, Kossuth (Bocskai, Bethlen) az ország fölként, de alkotmánysegő királyai ellen harcolva tették hazánkat csatatérre. Drámai szituációkba sodródtunk az idegen hódítók és a belső ellenség, saját népe széthúzása miatt.

Serfőző drámai víziójában kitágította, valódi jelentőségénél semmiképpen nem becsülve többre a Szent István-történetet, és a magyarság sorstörténetévé tette. Megbízható tudósokra, írókra támaszkodik, nem pedig levitézlett megszólottakra, felületes lelkesültekre, vagy sarnatánokra. Forrásait elemezte, bár nem kommentálta, végső soron nagyszerűen használta föl. Az értelmezés, érvelés, meggyőzés nehézségeinél jobban érdeklik megbizonyosodás lenyűgöző lehetőségei. Drámája rokonságot tart a legenda morális műfajával, a megrendítés és bizonyágtétel erejével oktat helytálló magyar önismeretre. Szent István magasztos jelkép, a keresztény mértéket és realitást példázza. Szent István kösziklára építette népe jövőjét, ezért lehet mindmáig bátorító jel, mert a magyar élet rendjét teremtette meg. A Szent István-i rendből fakadt az abban a korban elérhető békesség. A kereszténység és a bencés Regula szellemében a rend megőrzi azokat, akik megtartják a rendet.

Nem kétes, főképpen pedig nem téves alapokon felépülő hipotézissel van dolgunk. Nem az egyes részek helytálló vagy kevésbé helytálló volta itt a döntő, hanem a mű egészének megítélése. Végső üzenete Zrínyiével cseng össze: „*Egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók, csak jobbítuk meg magunkat, szabjunk más rendet dolgainknak.*” Serfőző tudja, a „*Sors bona, nihil aliud*” jeligéből csak a bátrakat illeti meg a szerencse. Ettől a bátorságtól, elszántságtól, tisztánlátástól, helyes *resolutio*-tól függ sorsunk. A lehetőségek mindig is korlátozott világában kell helytállni, megkísérelni a lehetetlent is.

Serfőző hőse magatartást példáz, egy eszme ébrentartását, a magyarság szolgálatát, az aggodalmon is átragyogó felelősséget a jövőnkért. A sokféleség és másféleség tisztelét példázza, azt, hogy a népek és kultúrák egymás kölcsönös kiegészítésére, gazdagítására és nem a kirekesztésére valók. Tudatosítja: *a tolerancia tisztessége híján könnyen külső és belső erőszak áldozataivá válhatnak a legnagyobb emberi alkotások is.*

Ez az emberség- és magyarságféltés jogos, mert a drámaíró tudja: egy földpusztító katasztrófa után nem teremt új eget, nem támaszt új földet a Történelem Ura. Serfőző így összegezi a tanulságot: „*A magyarságot máig foglalkoztató kérdés, hogy azért a rengeteg*

áldozatért, amelyet az évszázadok során hozott ez a nép a kereszténység s a nyugat védelmében, mit kapott cserébe. Megérte-e a »nyugat védőbástyájának« lenni? Megérte-e a pogányságból s a bizánci kultúrkörből kiválva, lelkünket kicserélni keletiről nyugatira? Mit vesztettünk, s mit nyertünk ezáltal? Igazából befogadásra találtunk-e Európa részéről? Vagy erre ezer esztendő sem volt elég? Számíthatunk-e valaha is másra, mint magunkra? Mire kellettünk, kellünk mindmostanáig? Sorskérdéseink voltak ezek, azok ma is.»

A magyarság Szent István óta keresztény nép, a keresztény üdvösség kérdése egzisztenciálisan érint minden magyart, mert mindannyiunk egyéni sorsának egyetemes, vagyis a legmélyebb történetünk. A magyar ember, akár hívő, akár nem az, tisztelettel néz fel Szent István alakjára. Ha hitbeli meggyőződésével nem is értené egyet, történeti jelentőségét nem vonhatja kétségbe. Szent István bölcsessége révén a magyarság teológiai értelemben is az üdvösség útjára lépett, a keresztény népek tagjává, vagyis Isten újszövetségi népévé vált. Szent István egész népe nevében döntött. Országát, társadalmát a krisztusi hit és erkölcs útjára vezette, az egyetemes krisztusi szövetség, a *respublica christiana* közösségének tagjává tette.

Amint az Ószövetség népének múltjában, a magyaréban is: a nemzeté válás és az államalkotás szervesen összefüzdődik az Istennel kötött szövetség vallási eseményével. Krisztushoz tért népünk akkor vált önálló nemzeté és szervezett állammá, amikor Isten népe lett. Az üdvösségtörténet folytonos passiótörténet is: egyéni sorsunkon túl történeti létünket, nemzeti tragédiáinkat is úgy látjuk, mint egyfajta osztozást Krisztus sorsában. A keresztény ember Isten üdvözítő szándékát szolgálja az apostoli üzenet értelmében: *„vizsgáljátok meg mindent, s amit jönak itéltek, azt tartsátok meg”* (1 Tessz 5,21). Ennek jegyében köszönjük meg a Történelem Urának, akiben bízunk eleitől fogva, hogy nekünk ajándékozta a Vajkból lett Szent Istvánt. Krisztus szegletkövére építette a magyar hazát, a magyar életet: *„Koronával a fején, méltó, egyenjogú tagja lett már a kereszténységnek s a nyugati civilizáció áldásaiból kér részt.”* Ezért lehet célunk: hűnek maradni keresztény és nemzeti eszményeinkhez, ezek szellemében munkálkodni, hogy az évezredforduló hajnala a keresztény Magyarország új, erőteljes ébredését jelezze. A kereszténység erényeiben kell megújulnunk: az imádságos lelkületet és munkaszeretetet, a műveltség erényeit.

A *szent* keresztényi értelemben kiválóan jó keresztény, kiemelkedő, hősi fokban istenfélő, Isten törvényei szerint élő ember, aki követésre méltó példa, minta a társak és utódok számára, akinek élete életirányító tanulsággal szolgál. Szent István diadalmas életében és művében a magyar adottságok szerinti külön hivatás a segítő kegyelem révén valósult meg. A magyarság elementáris természeti erejét a kalandozásoknak nevezett rablóhadjáratok bizonyították, Szent István a természetfölöttire való igényt fejezte ki. A hunok, kunok, besenyők, avarok nyomán végzete felé rohanó, halálra szánt, de életre érdemes népből Európa-védő, missziós népet, az Isten által kijelölt történelmi úton keresztény magyar nemzetet teremt. Nekünk utódoknak kötelességünk a Szent Istvánnal kezdődő Árpád-házi szentek családjának, példájának megismerése, lehetőségeink szerinti követése.

Árpád hazát szerzett, a magyarság jó pásztora megismerésítő Szent István keresztény országot alapított. A keresztény nem törte le benne a magyart. Népét megtérítette, keresztény magyarságot teremtett, népét nemzeté alakította. Hisszük: a magyar szentek nemcsak példák, hanem eleven erőforrások, közbenjárók, a hivatás megtestesítői; az Úr apostoli hivatást jelölt ki a számára Kelet és Nyugat érintkezési és ütközési pontján. Állandó kapcsolatot tartott Rómával, a nagy lelki megújulás központjával, a *Cluny-i apátság*

gal. Kázmér elüzlött lengyel király és két angol herceg is Szent István udvarában talált menedéket. Legkiválóbb utódai védelmezték a nyugati kereszténységet, a közös istenhit jogán a nyugati értékeket továbbították keletre mindaddig, amíg a mohácsi tragédia ezt lehetetlenné nem tette.

Petőfi felismerése betű szerint igaz: „Isten csodája, hogy még áll hazánk”. Történelme során a magyarságnak sokszor el kellett volna pusztulnia, de mindig képes volt felállni, megmaradni. Ezért mondja Sik Sándor: a magyar történelem összeomlik, ha kihagyjuk belőle az Istent. Közismert a mondás: „Segíts magadon, az Isten is megsegít!” Hinni, bízni és tenni kell a megmaradásért. A magyar hivatás Szent István óta *erkölcsi hivatás, magyarnak lenni* – elsősorban *erkölcsi fogalom, erkölcsi küzdelem: hit a magyarság hivatásában*. Nincs más választásunk: *elfogadjuk, vagy megtagadjuk ezt az örökséget*.

Serfőző nagy erénye a töretlenül megőrzött hűség a kétkezi emberek, a XX. század oly sokszor megalázott mezei szorgalmát képviselő parasztok és a kétlakiság ingavonatan városba járó, majd a lakótelep-kaszárnyákba szakadt munkások iránt. Megtartotta valomását, beteljesítette célkitűzését: „Írtam azokért, akikért, hogy könnyebb legyen elviselni a terheket, ne hallgasson el a szó.”

Serfőző Simon költőként, sőt drámaíróként is felépítette a *tanyától és hazámig* ívelő aranyhidat, amint ezt *Jövőlátó* című dramatikus játéka is igazolja. *Gyerekidő* (*A kis vadóc, Nyulak a hurokban, Nincs maradás*) címmel bevallotta életét, feltárta emberi és írói genesisét. Az országos hírű *Felsőmagyarország Könyvkiadó* vezetőjének munkáját értékelve *Aquinói Szent Tamás*nak a története jut eszembe, aki egyszer a folyosót takarító, a nagy teológus tudását, műveinek jelentőségét dicsérrő laikus szerzetestestvérének mondta: „Testvér, a maga seprűje és az én tollam teljesen azonos értékű Isten előtt. Ha pedig ön tisztább szándékkal seper, mint én írok, akkor az ön seprűje messze megelőzi értékben az én tollamat.” Serfőző eddigi műve arra is példa, „Ha a lélekből élünk, akkor követnünk kell a Lelket.” (Gal 5,25)

Serfőző Szent István drámájának színpadi sorsa korjellemző, éppolyan mostoha, mint Ratkó József *Segítsd a király* című remekművéé: professzionális színpadon elő sem adták. Serfőző és Ratkó szemléletük mélyen rokon abban, hogy múltunkat a Mindenható irgalmába, jelenünket a szeretetébe, jövőnket pedig gondviselésébe ajánljuk.

Szent István egész népe nevében döntött, országát, egész társadalmát a krisztusi hit és erkölcs üdvös útjára vezette, a magyart, mint egykor Mózes Izrael népét. Az isteni szövetség népévé, az egyetemes krisztusi szövetség részesévé avatta: a *respublica christiana*, a keresztény népek közösségébe integrálta. A magyarság a keresztény Európához integrálódott, ahol a kereszténység vallást, életformát, civilizált és kulturált életformát jelentett. A köztudatban is így él Szent István: a magyar nép általa lett Isten népévé. Mint a zsidó nép múltjában, a magyaréban is: a nemzeté válás és az államalkotás ténye szervesen összefűződik az Istennel kötött szövetség vallási eseményével. A Krisztushoz tért nép, amikor Isten népe lett, akkor vált önálló nemzeté és szervezett állammá. A *Szent Korona* voltaképpen ennek a belső összetartozásnak szimbóluma.

III.

Petőfi úgy látta, „Isten csodája, hogy még áll hazánk”. A magyarságnak a reálpolitikai számítások szerint sokszor el kellett volna pusztulnia, de mindig képes volt megmaradni, tragikusan nehéz helyzetekből is felállni. Ezért mondja Sík Sándor: a magyar történelem összeomlik, ha kihagyjuk belőle az Istent. A „*segíts magadon, az Isten is megsegít*” elv szerint hinni, bízni és tenni kell a megmaradásért. A magyar hivatás Szent István óta erkölcsi hivatás: küzdelem, hit a magyarság megmaradásáért.

Ma létkérdés Ady sorskérdése: „*Mit ér az ember, ha magyar?*” Most az európai integráció szándékát akarjuk megfogalmazni. A globális világban a régiók, a szellemi-lelki táj-hazák értékeit szeretnénk képviselni. Integráló célkitűzéssel tradíciókat akarunk megújítani egy olyan Európában, amely jelenleg még inkább csak militáris és gazdasági egység. Korunk Európájának kulturális, szellemi és lelki egységéért még sokat kell dolgozni, és azért is, hogy Szent István Trianonban szétdarabolt, azóta belül is sokszorosan megosztott országából ismét *haza* legyen, és legalább a Kárpát-medencében valóra váljon a magyarság egysége – spiritualizált államhatárokon át – nyelvi, kulturális, szellemi, lelki értelemben is.

A 65 esztendő *Serfőző Simonnak* Arany János szavával kívánom, aki a Toldiban Miklós szájába adja az édesanyjára vonatkozó jókívánságot: „*Áldja meg az Isten ezen a világon, / Még a másikon is, szívémből kívánom.*”

A hidvégdárdói Gedeon-kastély homlokzata (copf, 1770 körül).

INNEN MEGYEK

**Palimpszeszt a *Közel, távol* című kötet verssoraiból
a 65 éves öregbéres, Serfőző Simon köszöntésére**

SZAKOLCZAY LAJOS

vállamig se érnek föl
az alkonyattól kivörösödő tanyák,
a szalma- s nádtetős falvak,
a varjúvonulású egek,
lakodalmunk nótái:
a leszakadt lombú nappalok,
a barátságos, karon fogó üdvözlések,
elhamvadt örömeim;
innen megyek én messze,
magasban rebbenő lélek,
szívverésemmel fölnyitottam
e Hold-vakablakos országnak
a lőnyerítéssel felpántlikázott
forradalmaink gyalogösvényét;
akkor is vigyázzatok!

Mese az öregbéresről, aki a városba ment

Akkor még nem volt öregbéres, csak fiatalocská. Űlt a tornácon – ahogyan a falujabeli nagy parasztíró, Krúdy Gyula –, és nézte az eget. Vijjogások hallatszottak föltről, s az édeskés, a kocsmá szagát is fölkapó szél, úgy versenyzett a héjával, hogy a kisbéres nem tudta, sírjon-e vagy nevéssen. Nevetni akart, de épp akkor húzott el fölötte kacagva egy ártány, s tollainak suhogása csak azért nem hallatszott, mert a mezítlábas, csupán kórót rágcsgáló fiatalembernek úgy korgott a hasa, hogy elnyomott minden zajt.

Pedig az volt bőviben. A kacsák hápogtak, a libák gágogtak, a lovak nyerítettek, a disznók rőfögtek, a zetor pőfögött, a malom duruzsolt, a szék nyikorgott, a lebbencsleves – macska nem lévén a házban – nyivákkolt, a kutya pedig úgy ugatta a holdat, mintha a té-eszcsétől napidíjat kapott volna.

Ezért szeretett falun lenni – a varázslatért. Álmosan fölkelte a hajnal, és hogy szó ne érje a házelejét, azonnal csizmát húzott, és usgyi! ki a mezőre.

A kisbéres vele ment. S minthogy jobb dolga nem akadt –no meg olyan adakozó természet volt –, megszojtatta a kisbikát, szalagot kötött a menyét hajába, aratókorsajába fogta az eget (pálinkának gondolta volt), és olyannyira elkezdett jókedvében, éhségében, lyukas gatyában és a felmenőitől kapott rekedt hangon énekelni, hogy a kajja természet is ébredezni kezdett.

A búza megdőlt, önmagát learatta, a kákics – sóska helyett – levesbe került, az ásónyél meg úgy kupán ütötte a vérző Napot (korábban ki támadta meg, arról nincs híradás), hogy a nyikorgó taligakerékként szenvedő falura rázuhant a sötétség.

A kisbéres utálta a dohos albéretű várost, a ménként ágaskodó mozdonyokat, az utcasarkon fölkinált szerelmet, a villanyosok túlköléseit, a kombinéját vesztett hajnal ácsingózását a munkásszállások lépcsőin. A vele egy tálból kanalazó varjút szerette, a láncsal zajos kerek kút megunhatatlan – ebédre, vacsorára jó – zenéjét. A falut, amely egyszerre volt étel, ital, szerető, apa, anya, a gondviselő gondosság. Az ősz csülöknyomaiban virágzó pipitért látott, a *semmi* suvadásaiban pedig kisbéres voltának (Amperének) megtesülését.

A ház megett nőtt gizgazok szíve boglyáját nagyra növesztették. A köhögő deszkapalánkok arra biztatták, hogy szegény-nyomorúságában is mindenhol nyissa ki a száját, ha az emberiséget sérelem éri. Ezért szerette a vályogkeszervet, a muskátlik nyitódó-csukódó színreflektorát. Mind-mind rokona volt.

Mégis, mégis, mégis. A töreket töredelmesen kitörölte szeme sarkából, csizmáját megpökte, vállára akasztotta táskáját, búcsút intett a templomtoronynak és a bögő traktoroknak, teheneknek, s fölvetett fővel (mert a fejben ész is volt) elindult mindmáig tartó *szenvédése* terepére.

A bűzös, bűnös, kiismerhetetlen városba.

S ha hiszitek, ha nem, a kisbéresből itt lett öregbéres.

Hatvanöt napraforgó tányérja éltesse ezt a kákicson át vassodronyra vezető, s ott igen csak megülő életutat!

SZENTI ERNŐ VERSE

Kihagyhatatlan

A 65 éves Serfőző Simonnak

Akár úgy is történhetett volna,
nem ismered fel,
és ő sem ismer meg téged.

Akár úgy is alakulhatott volna,
nem teszed meg, csak gondolod.
Nem lehetett nem megtenni:
az emlékezetet látomássá kerekíteni.

Fordítva is alakulhatott volna,
egyetlen törvény mutatta az irányt.
A faképnél hagyott fekete-fehér után
hozzáláttál a sorsodba befalazott
árnyalatok napvilágra segítéséhez.

Miként ott és akkor, akárcsak ma:
nem hagynak nyugton a kihagyhatatlan dolgok.
Egyedül is együtt a jötevőkkel:
arccal a várandós csönd felé.

ÜDVÖZLET TOKAJBÓL

Oda, vissza – félúton

SARUSI MIHÁLY

Serfőző Simon
65. születésnapjára

Jó, hogy meg tudtuk várni a fogadást, ilyen finomat régen ettem!
Régen? Lánykorodban ha.
Még hogy lánykoromban.
Kár, hogy ekkora a forgalom, estére érünk haza!
Ha így haladunk, holnap reggel.
(Simó fogja a fejét.)
Pető, te miért nem mutattad be az új könyvedet?
(Péter rád mered, s már mondja is.)
Mert Simi nem engedte.
(Simó rémülten néz Rózsikára.)
Petőnek évente kijön egy könyve. Kb. annyi, mint Miskának.
Hajaj...
Ajvé!
Hogy előzől? Ne siess annyira!
(Miska előz, kerül, száguld úgy 95-tel a fürgeteges forgalomban.)
(Halad, dumál, duma, dumaparti, traccs.)
(Simó félti magát. Magát? Az életét! Ezekről az örültektől.)
Miska, inkább vezess! Ne dumálj!
Engem nem zavar.
(Őt nem, de a hátul szorongó Simit igen.)
(Nem szorul a hátsó ülésen, mellette csak Miska asszonykája ül, aki mindaközben jókat kuncog, hogyné térnének el az Opelka háromüléses – tehát igen tágas – hátsó fertályán!)
(Ha láttad volna magatokat!)
Hallod, ez kész kabaré.
Hol a táskám?
Mire gondolsz?
Melyikre?
A táskám nem találom.

Jó, de melyik? Amiben a piperecikkeidet tartod?
Vissza kell fordulni.
Nehogy már.
(Megőrülök – néz segélykérően Rózsikára.)
Vissza!
Hova vissza?
Miskolctapolcára!
Tudsz jobbat? – bátorítja Simót Pető.
Te, engem ne Petőzz!...
Ne sértegsd – nevet Simi végre.
(Ebben a pillanatban majdnem érti Petőt meg Miskát.)
Th-val írod?
ÁVH-val.
Haha.
De már megtettünk vagy ötven kilométert!
Menjek haza kapukulcs, pénz, irat nélkül? Ráadásul benne van a jogosítvány, forgalmi!
Ne hülyülj.
Én nem, megyünk.
(Fordul.) (Lassít, kanyarodik, hátrafelé hajt, aztán előre! Azaz vissza, amerről jöttek.)
Jó, hogy mondd, én meg a szemüvegemet nem találom seholl! – keresi hirtelen Pető
a maga hiányát a nagy Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyeszéli, szinte hevesi helyen, az
úton visszafelé menetben.
(Megőrülök.)
Vigyázz, kutya!
Jó, hogy nem eb.
Fakó. Eb ura!
A tied.
Kuvasz.
Bernáthegyi.
Th-val?
Ne.
(Simó kimerülőben a hátsó padon.)
(Előbb csak bámult; ekkora hülyét! Mekkora marhák. Aztán idegeskedni kezdett.)
Ne bolondozzatok; inkább az utat figyeld!
*(Nem szokta meg az efféle modort az ország útján. Avagy túl sok örült költővel, íróval,
miegyéb „irodalmárral” utazott már együtt?!)*
Miska, mit ittál?
Tegnap este, vagy a múlt kedden?
Én most is iszogattam, mit is adtak a fogadáson?... – és más sorolja is Pető. (Mit nem
ivott, mert ő egyébként nem túl duhaj költő. Ellenben ha Miska ihatott volna...)
Jóska halotti torában azt mondta Kárcsy, Vigyázatok, Miska most nem vezet!
Mert túl jó híreket keltették Frankfurt után!
Okkal.
De nem biztos, hogy joggal! II. Jóska azóta is fújja: kár, hogy nem hánytad le az egész
frankfurti bandát!

De hát bűdös volt – sápítozott Anna.
„Második” Jóska?
(*Simó a fejét fogja. Még hogy fogja, lassan borogatnia is kell.*)
Az ott már Miskolc?
(*Miskolc, az asszony addigra legott elmenekült, nem leljük otthon. Ahogy az előbb távoztunk, elhúzta a csikot. Megszabadult az ura művészbárátaitól.*)
Jó hogy nem hagyátok itt a fejetekeket!
A fejünket nem, az erszényünket.
Az erszényben meg a kicsinyeinket!
Jaj – jajgat Simi.
(*Be a házba.*)
Itt van!
Hol lenne.
Nem ihatnánk valamit?
Az kéne, mint ablakos tótnak a hanyatt esés.
Mért, te tót vagy?
Hallod, ne kötözködj. Legközelebb.
Th.
Legközelebb nem engedsz be a házádba?
Valahogy úgy.
(*Simó nem lát, nem hall, mehetnékje fokozódik.*)
Mehetünk?
(*Belép az asszony.*)
Fiúk, mi történt?
Semmi, csak itt hagytuk a fejünk.
...fejetek!
A fejünk nem, de az erszényünk!
Még szerencse, hogy nem vagytok erszényes nyulak!
Erszényes nyúl, te ökör, nincsen!
Még Ausztráliában sem?
Ott sem.
(*Pető belenyugszik, Miska élcelődik.*)
Erszényes kanveréb!
Ne ugraszd!
Indulni kéne már.
Fiúk, mindent bepakoltatok? Gatya, bocskor, ingváll?
Majd itt hagyjuk.
Neked, bolond leszek!
Ne bomolj.
Indulj!
(*Indul.*)
Nehogy visszanézz!
Mi az, nem felejtettél valamit még Miskolcon?
De igen, a könyvlista maradt nálatok, amit Tokajban kaptam! Miska, fordulj meg újra –
irányít Simó!

(Az kéne a feleségemnek...)
Irány Surány.
(Aztán mégsem.)
Nekem nehogy Suránynak kanyarodj – fogja a fejét Simi.
Ne vedd komolyan – inti az asszonyka –, látod, hogy hülyéskednek!
Látom; azért kellett visszafordulni.
(Simó feje mint a cékla. Előbb sárga volt, majd vörös, később lilára váltott, hogy a pirkadati pirosat ne is említsük, avagy a késődélután kékjét a Mátra alatt.)
Ottfelejtettem a könyveimet!
Hányat? Az egész könyvtáradat? – kérdi Simó Pétertől.
Azt nem, a te legújabb könyved is köztük, van. Amiket Tokajban szedtem össze!
Hány?!
Ha jól emlékszem, négy.
Postázom! Csak ne menjünk vissza.
(Az kéne Siminek, már így is kész ideg.)
Művészek, írók! Csak efféle népséggel ne kezdj...
És a költők hol maradnak? – kontráz a kormánynál Miska.
(Könnyű annak, aki csak úgy szabadon belepofázhat – mondaná, ha merné, Simó lelkem.)
Te, komolyan mondom, fordulj vissza!
Miska, nehogy megfordulj! Én akkor inkább itt, most, azonnal kiszállok!
A 3-as országúton, csak úgy kapod magad és kiugrasz? Jól néznénk ki. Engem becsuknának, te meg eltávoznál az örök vadászmezőkre...
Miska, ne bomolj.
(Simi kész. Lassan.)
Megkapod postán, megígérem!
Na jó, ha biztosra mondd. Azonnal?
Abban a szent pillanatban, hogy három hét múlva visszaérek Rékasról Miskolcra!
Négy hét? Ne őrjtsd meg a cimborádat.
Öt hét? Addig megőrülök.
(Simó kezd.)
Megforduljak?
Neee.
Na jó.
Az tenné be a kaput.
(Már azt sem lehet tudni, mondta-e, kimondta, avagy csak gondolta az illető a leírtakat, emlékezetben megőrzöttetek satöbbit.)
(Ezt a satöbbit, légy szíves, részletezd!)
(Mondom, megőrülök – mondja, netán csak gondolja, fut rajta végig, villan át egész mindenségén, Simó testvérbátyád.)
Emlékszel arra az úriasszonyra? Annyira betokajizott, hogy a harmadik féle bor után úgy kellett föltámogatni.
Támogatni? Te még azt láttad. Én, amikor fölmentem, már a földön.
(Jaj, istenem, lesz egyre szerencsétlenebb Simó.)
Te, ez már lassan Rékas!

Hogy mondtad, Rékás? Nem a Rékából ered eredetileg?
(*Péterre úgy néz Simi, mint aki menten kiugrik a döcögő közút kellős közepén a 85 km-es sebesség javán.*)

Nem kell, hogy bevigyetek a házhoz, a falu előtt kiszállok.

Viszünk apádig!

Jaj, csak azt ne! – rémüldözik Simó.

Mért, a szüleid ott élnek?

Édesapám.

Ja, tudom, itt nőttél föl.

(*Jó helyen, tőletek távol – írva vagyon Simi arcán.*)

(A falu határába érve, a falutól még úgy tíz mérföldre Simó kiszól:)

Ha, Miska, megint meg akarsz fordulni, szólj, azonnal kiszállok!

(*Itt a búzatarló szélén, honnan még a rékasi templomtorony sem mutatkozik.*)

Mért fordulnék meg? – csudákszik Miska, midőn hörcsög elől menti egy rántással a kocsi.

Hál Istennek, köszönöm! – vet magára keresztet Simó.

(*Hátul a kocsiülésein Rózsika már rég megszakadt a nevetéstől. Előbb csak pukkadozott, aztán ki-kitört belőle a harsány kacaj.*)

Kac-kac!

Ne őrijs.

Szevasztok! – és már ott sincs; kinn, hol tágasabb, és nem mozog (annyira) a Föld, Simi keresztet vet.

(Hazaért.)

Pál!

(*Jézusom.) Pá; igyekezzetek, jön a vihar!*

(*Vihar nem, a jó Nagyboldogasszony nap előtti meleg nem szűnne semmi pénzért.*

Forróság, mely a hűtetlen kocsiban agyvízforraló.)

Csak nehogy az agyadra menjen.

Ez már ráment.

Valamennyiünkére?

Hogy a búsba ne!

(*Péter révhez kormányozza a kocsi. Nyaralójukban várja családja.*)

Az ott a Tisza?

Holtága.

Nem szokott kiönteni?

Ez nem. De, igazad van, egyszer majdnem!

(*Háztűznéző, falatozunk, majd tovább.*)

De ide máskor is elgyertek! Megszervezzük.

Hozzuk Simóékat is.

Persze, családostul!

Forduljunk vissza?

Legközelebb.

(*Legközelebb, amikor Simi nagy nehezen beszállt Miska kocsjába – aki eredetileg vállalta, hogy hazaviszi, nem vihette, ezért kénytelen megint beülni –, némi gyanakvással teszi: nem fog ez a kótyagos alak megint visszafordulni?)*

Miska, ha megígéred, hogy nem fordulsz vissza...

(Miska ígérte. Meg különben is ott lesz Rózsika, aki azért nem olyan széllebélelt. Hiába volt ott legutóbb is, Miska mégis megfordult.)

Miska megint meg akar fordulni? – kérdezi rémülten, tarisznyáját magához kapva, a gyors kiszállásra fölkészülve Simó, amikor Miska egy faluban lassít, beállt egy ház elé, tolat és visszamén.)

Csak krumplit akar venni – Simót alig lehetett megnyugtatni, Miska valóban nem fordul vissza Tokajba!

(Nem és nem.)

Vigyázz, azt a kankutyát el ne üsd!

Ez tudja, hogy nem szuka...

(Simi a fejét fogja.)

Kankutya, szuka... – Csak meg ne fordulj.

(Bolond út.)

Bolond út volt, hallod!

(Bolondnak bolond, de.)

Ha lett volna nálam magnó és fölveszem, fizetnének érte, akik hallgatják!

Nem magnó, film! Mert a hang kevés, azt látni kellett. Simó ijedt arcát, Pétert, ahogy elereszti a képzeletét, Miskát, ahogy veszi a lapot és tódítja...

(Péter is ott hagyta a bőrtárcáját, iratait, pénzét, de neki csak Simi lakásán jutott eszébe.)

Még szerencse, hogy visszafordultál. Hogy idejében eszedbe jutott!

Hogy a csudába ne.

Út, Tokajtól Miskolcon, Zagyvarékason, Nagyréven át (a Lajta-bánság iránt) Almádi-ba... Fiatalság, bolondság.

Nekem mondd?!

Neki.

(Isten éltesse!)

(Persze, épp erre gondoltál, amikor visszafordultál!...)

Persze, hogy persze.

Hajrá Rékas!

Az igen. Hajrá!

Simi.

Simó, Simó. (Simi.)

Ha én ezt előre tudtam volna!

Ő nem, mi úgyszólván.

(Úgy a 60. születésnap előtt nyárutón a kocsiban, kocsiuton, kocsi mellett.)

65? Beülsz?

Majd ha (előbb) bolondgombát eszem!

Miska karikatúrát tött! – fogad azon a nyárutón (is) Annus néném Kisiratoson.

(Már megint.)

(Amíg lehet.)

(Amíg engedí az a vén kaporszakállú.)

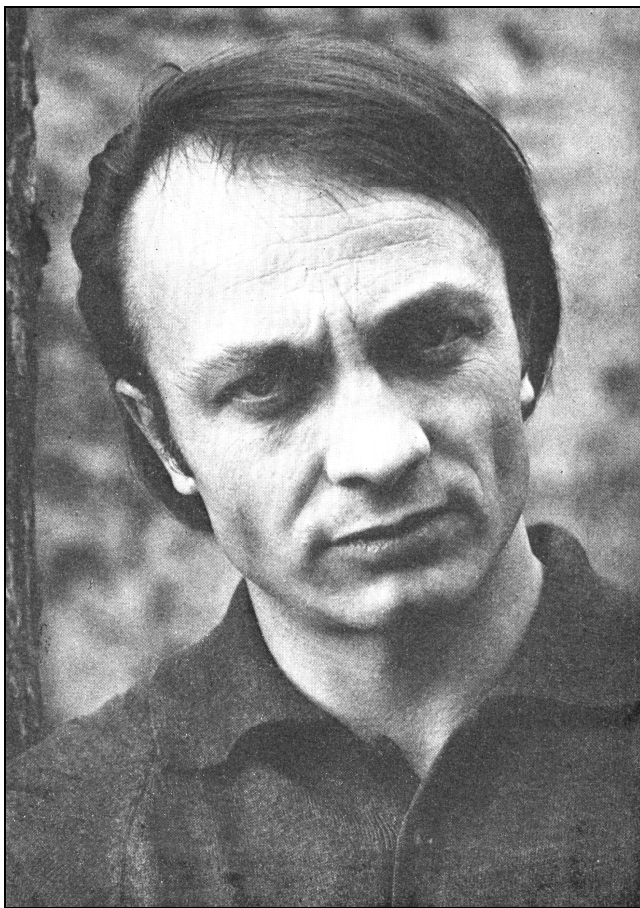
Üdvözöllek Tihanyból!

(Akarja mondani: Tokajból...)

Ebbe bele lehet örülni.
Az hiányzik neki, meg még egy ilyen Tokaj-Miskolc-Miskolc-Rékas út!
Ne ugrass.
Tokaj-Tokaj, Rékas-Rékas. (*Oda, vissza – félúton.*)

Serfőző Simon (1977).

A SZABADSÁGBAN MEGŐRZÖTT HŰSÉG ÉS A HŰSÉGBEN MEGŐRZÖTT SZABADSÁG

**Serfőző Simon: Megfordult égtájak.
Szépirás Kiadó, Orpheusz Kiadó, 2007**

KÖDÖBÖCZ GÁBOR

Serfőző Simon folyamatosan a saját növéstervére és legjobb lehetőségeire figyelő szerző, aki régóta tudja, hogy költőként egyetlen feladata van: konok hűséggel és művészi szabadsággal képviselni azt a tradicionális értékvilágot, amely őt földajkálta és a sokra hivatottság felelősségével újtárra indította. Ennek megfelelően Serfőző Simon minden egyes művében megérinthei az olvasót a hűségben megőrzött szabadság és a szabadságban megőrzött hűség példázatos ethosza. Az emberi-művészi tartást és tisztaságot sugárzó magatartás ígézően szép megnyilvánulása a *Megfordult égtájak* című kötet, amely a költői pálya magaslati pontjaként, egyszersmind a klasszicizálódás jegyeit mutató kiteljesedés fontos állomásként tarthat számot sokak érdeklődésére.

A legújabb Serfőző-kötet borítójáról maga a szerző néz ránk figyelmes, fűrkésző szemmel, se nem derűsen, se nem komoran, illúziótlanul tiszta tekintettel. A szemek tükrén fölfénylő végtelenben ott rejtőzködik az a valamikori gyermekember is, aki – játszótársaihoz hasonlóan – a rendíthetetlen bizonyosságok kétely nélküli hitével kiálthatta világgá a földi dimenziók között eligazító és biztonságot jelentő evidenciát: „Elöttem van észak, hátam mögött dél, balra a Nap nyugszik, jobbra pedig kél”. A nyilvánvalóan metaforikus kötet cím dacára is úgy vélem, hogy az a hajdani (kozmosz) rendnek és archaikus léttörvényeknek ösztönösen engedelmessé váló kisfiú ma is él, olyannyira, hogy az ő gáncstalan tisztaságot, ősi romlatlanságot sugárzó jelenléte nélkül ez a fájó hiányokról és csonkaságokról lamentáló kötet talán soha sem született volna meg. A jelenlét- és emlékezetvesztés korában, a hagyománytörés és önfelejtés évadján csak remélni lehet, hogy mi, olvasók is meghitt beszélő viszonyban vagyunk gyermekkori önmagunkkal.

A karscsú kötet végigolvasása alig egy órába telik, de kicsoda óra ez: szerelem és hálál órája. A *Megfordult égtájak* a hajdanvolt idill és az idejekorán távozottak fölötti fájdalom-essétség versekbe menekített lélekrezdüléseit, a szomorúság szüntelen szívárgását az áttetszően tiszta formák és klasszicizált nyugalmú szerkezetek kompozíciós rendjében szólaltatja meg. A szimfoniaszerűen összekapcsolódó, egymást hívó és támogató versek olvastán olybá tűnik, hogy a *Mosolyok mögött* Kányádi-jának reflexív típusú önértékelése Serfőző Simonra is érvényes lehet: „a horizontális titokzatosságból / negyven év múltán

vertikális lett / elégedett lehet velem eképpen a / legmodernebb igényeket / támasztó szövegmagyarázó is / igazán elégedett”.

A hangsúlyos tartalmakat megelőlegező, transzparens kötetcm is azt fejezi ki, hogy az „ezredváltó sűrű évek” kaotikusan képlékeny és nehezen kiismerhető viszonyai között bizony-bizony nagyot fordult velünk (és bennünk) a világ. Meglehet, nem is csak egyszer, úgyannyira, hogy folyamatos rosszullet és szédülés környékez bennünket. Ez a fajta sorozatos anomáliákból, amnéziákból és elszalasztott lehetőségekből táplálkozó rossz közérzet a *Megfordult égtájak* egyik legszembetűnőbb vonása. Példának okáért az idő- és értékszembesítő versek atmoszférikusan is jelentésses darabjaiban (*Akkor még, Azóta, Más erők, Nem azok*). A felsorolt művek olvasása közben önkéntelenül egyre csak arra gondolok, hogy a mi jövőre nyíló ablakainkat talán végképp bedeszkázta az idő. Miközben persze tudom, hogy – lévén a költők a reménység helytartói – a vers mindig megtartó, életérdekű és jövőre vezérlő erő. Ebbéli minőségében pedig lényegi üzenetét tekintve soha sem lehet lemondó vagy pesszimista.

A Serfőző-líra valóság- és természetközeli beállítottsága, empirikus, tárgyi világba való beágyazottsága ebben a kötetben is meghatározó, de a komplex élmény- és érzékenység-formákat működtető költői szemlélet jóval tágasabb tér- és időkoordináták között mozog, ami a korábbiakhoz képest árnyaltabb és gazdagabb (mondhatni univerzálisabb) világérzékelést, távlatosabb, mélyebb és átfogóbb létértelmezést tesz lehetővé. Ehhez persze a versek metaforikájának földúsulása, a régről ismerős értékjelképek komplexebbé válása is nagymértékben hozzájárul. Olyan konstans szemléleti elemekre, ismétlődő motívumokra gondolva, mint például a Nap, Hold, apa, anya, szerelem, élet, halál, gyerek, felnőtt, a múlt-, jelen- és jövőképzeteket magába foglaló idő, valamint az égtájak, ami olyan gyakorisággal fordul elő a kötet darabjaiban, hogy bizvást szövetségsszervező erőközpontnak, világképi szempontból is megkerülhetetlen versalkotó és jelentéshordozó elemnek számít. A címbeli tartalmak jobb megértéséhez a verseskönyv egyik emblematisz alkotása kínálja magát: „Mások a reggelek, / amelyeket ébredek magamnak. / Az éjszakában / más bolygófény suhan. / A madarak, / a magasság kenusai, / más irányba indulnak, / lapátolják szárnyukkal a levegőt, / mint tavaly, / azelőtt. // Mintha megfordultak volna / az égtájak. / Ami távolodott eddig, most / szembe jön velem égisz erők szarvakkal, / véres vasporfával. / Célponttá vált, / ami eddig cél volt. / A világ düheitől vöröslök / az alkonyati égbolt. // Más erők küzdenek, / mint amelyekkel én küzdöttem, / sárkánylábnyomukat / még látni mögöttem. / Más félelmek korma / rakódik rám. / A jegenyerekéták más/parancsra várnak, indulásra készen, / hogy a völgyek silőiből fölsüvöltsenek, / elhagyják a Földet.” (*Más erők*).

A versvilág gazdagodása tematikai és műfaji bővülést is jelent, hiszen a közösségi orientációjú, nemzetföltő művek (*1959, Ma is, Amikor nincs más*) mellett ott találjuk az öntüköröző, hitvallásszerű verseket (*Nagyobb napot, Ha szólok, Nap se kell*), illetve az egyszisztenciális érvényű közérzetverseket is (*Most tudom már, Nem itt éltem, Megfogyatkozom*). Ugyanakkor a Serfőző-líra a magánszféra hangsúlyosabb tematizálása révén bizonyosfajta átstrukturálódást is mutat. Mindenekelőtt a szerelmi élménykör újbóli előtérbe kerülése (*Menne hozzád, Onnan hallom, Látod a világot*), valamint a veszteségek nyomán születő rekviemszerű versek döbbenete (*Maradtál volna, Hiányuk borzong, Sirató*) jelent az előzményekhez képest nagyobb fokú személyességet, valamelyest oldottabb, artisztikusabb minőséget is. A szeretteit és pályatársait elsírató, megrendítő szépségű versek-

ben az értékeremtő fájdalom költői hagyományához kapcsolódva úgy hoz létre egy tisztább értékvilágot, hogy eközben a liturgia költészetét a költészet liturgiájává avatja. Az édesapa alakjára fókuszáló, katartikus erejű siratóvers mellett emberi mélységével, nyelvi szépségével és hibátlan formarendjével különösen emlékezetes a *Hiányuk borzong* című rekviemszerű költemény: „Mi sürgette elmenni őket?/ Mit éreztek meg jó előre?/ Még több romlást, megrontást? / Elegük lett belőle? // Mert nincsenek, belejajdulnak / a magukra maradt szavak, / az elárvultak, megözvegyültek. / Sírnak mind a tetteik, / Hisz ki folytatja őket? / Ha kétrét görnyed is, / munkájukat hátára ki veszi? / De csak a csend károg, / és borzong valahány fán a hiányuk.”

Az immáron Balassi kardját is méltán magáénak tudó Serfőző Simon a kortárs költészet legjavához tartozó jelen kötetével is arról győzi meg az olvasót, hogy a bágyadt posztmodern amnézia korában is létezik olyan esztétikai magatartás, amely úgy tesz eleget a korszerűség és a kommunikációképesség követelményének, hogy eközben látni, érezni, gondolkodni – egyszóval élni segít.

A teresztényei református templom, épült 1797-ben. Belsejében festett famennyezet és berendezés látható ugyanebből az évből.

SERFŐZŐ: 65

KALÓ BÉLA

Ágh István, Bella István, Buda Ferenc, Kalász László, Raffai Sarolta, Ratkó József, Serfőző Simon. A „Hetek” együttese, amely a 60-as években indult ifjú lírikusnemzedéket jelentette. Noha szervezeti összetartozásuk már kezdetben sem volt mondható feltűnően szorosnak, a bemutatkozásuk – hangjuk volt nagyjából egyidejű – hasonló.

A hétből egy, a mostanság 65 éves Serfőző Simon – mára sokdíjas költő-író-szerkesztő-könyvkiadó, akiről három-négy évtizede még az volt leírható, hogy a szegénység-periféria mélyvilágából küzdött föl magát, magával hozva a küzdelmes gyermekkor eleven élményeit, a súlyos élettapasztalatok sokaságát, a szemléletformáló életismeretet. Meg hogy: etikailag elkötelezett, világgépének centruma a szegénységből fölemelkedők iránti hűség, a közéleti felelősségérzet. Ezeket a tételeket a mai, ifjú olvasó blódlíneak, közhely-gyűjteménynek érzi, s némileg igaza is van, s mégse.

Laudátor maga is úgy érzi, hogy jelenünkben anakronisztikusnak vélhető az a hang, amely a József Attila-i ihletés, a plebejus indulatokat és értékítéletet versbe foglaló Illyés Gyula, de még inkább Nagy László, Juhász Ferenc és Csoóri Sándor nyomán szólalt meg, noha a magyar irodalmi összegésznek kétségkívül értékes szegmense. A „nép-nemzeti alkattan” kutatása ma nem divat, egyes körökben eme irányzat képviselőit olykor a mucoaisággal hozzák összefüggésbe, s „égrenyilazó” kívánalmaikat, indulataikat, ambivalenciákat hordozó kinyilatkoztatásaikat kinevetik. Igazuk van?

Az éghajlat, a tájvilág befolyása mián a magyar íráskészséggel megáldott alkotó a vershez nyúl (míg mondjuk a francia az elbeszélést, az angol a naplót választja műfajul). Az irodalomtörténet-írás pedig Magyarországon is a verset tartja a legfontosabb szellemi göröcsőnek a literatúrában, még akkor is, ha erről a nagyvilág mit sem tud.

Serfőzót mindenki költőnek tartja elsősorban, vélhetően lírikusi munkásságára kapta kiténtetéseit, díjait is. Engedtetsek meg egy szubjektív vélemény: köszöntőnk alanya elsősorban prózaíró, mégpedig abból a kitűnő fajtából, amely a mőriczi örökség méltó folytatása, s amely hiányzik mai irodalmunkból. Ahogy Kosztolányi a huszadik századi próza egyik briliáns egyénisége, s csak utána lírikus, úgy Serfőző Simont is szépirórnak tarthatjuk, egy olyan elfeledett múlt megőrzőjének, aki a dél- és közép-amerikai mágiikus realistákhoz hasonlóan szeretné provinciáján keresztül globalizálni a saját világát.

Figyeljünk csak:

„Maradék tartásunk megroppanhat. Az önbecsülésünket, megtartó erőnket: önazonosságunkat veszélyeztethetjük, ha a kiterjedő szegénységtől, bizonyos rétegek nyomorának elmélyülésétől való félelmünkben – mindegy milyen áron – piacra dobjuk, eladjuk önmagunkat. Ha nem érzékeljük ezt a veszélyt, annál nagyobb a baj. Mert ez azt jelenti, hogy

elveszítettük éberségünket, gyanútlaná váltunk. Pedig jó szimattal kellene lennünk, jóelőre megérezni, mitől óvakodjunk.”

Serfőző sorai ezek 1989-ből. Azóta közel két évtized telt el, s az író – költő veszélyt szimatoló, vést megérező empátiája mára még érvényesebbé vált.

65 év nem nagy idő, de nem is kicsi. A megélt és átélt múltból kinőtt ouvre teljesnek mondható, bár még korántsem lezártnak. Versek, regények, elbeszélések, drámák és publicisztikai írások után még következhetnek versek, regények, elbeszélések, drámák és közéleti töltésű újságműfajok, amelyek egy emberi tartás, egy lehetséges magatartásforma lenyomatai lesznek változatlanul.

Pátriánk: anyanyelvünk. Serfőző Simon jól sáfárgodott eddig is a reá bízott anyanyelvvél. Kívánjuk neki, hogy a jövőben lehessen még elég ideje elvégezni szellemi tornaszőnyegén néhány gyakorlatot.

Arcok a múltból. Rudabányai ércbányász és felesége – a teresztenyei születésű Zsigó József (1883-1964) és a szuhogyi származású Veres Erzsébet (1893-1960). A fénykép az 1920-as évek végén készülhetett.

MUNKA ÉS FELELŐSSÉG

Serfőző Simonnal beszélget Fecske Csaba

– *A Hetek névadó atya egészen más ízlésvilágot képvisel, mint „keresztfiai”. Milyen volt, milyen vele a kapcsolatok, és milyen egymással?*

– Amikor Kabdebó Lóránt elnevezett bennünket Heteknek – Ágh Istvánt, Bella Istvánt, Buda Ferencet, Kalász Lászlót, Raffai Saroltát, Ratkó Józsefet és engem –, akkor éppen az általunk képviselt ízlésvilággal azonosult, aztán váltott. S azóta is többször. Hozzáteszem: elmarasztalót nem írt rólunk a későbbiekben sem, csak éppen munkásságunkat már nem kísérté úgy figyelemmel, mint a kezdeteknél tette. Az elkeresztelésünket jóváhagytuk magunkban, hiszen közös volt az élményvilágunk, a költészetről való felfogásunk is, indulataink közösek voltak. Ám azért nem tettünk semmit, hogy irodalomtörténeti rangra emelkedjen a Hetek elnevezés. Nem tartottuk a mi ügyünknek.

– *Fiatalon, tapasztalatlanul, ráadásul máshonnan jött „idegenként” kerültél a miskolci irodalmi folyóirat, a Napjaink szerkesztőségébe. Hogyan fogadtak és kik voltak ők? Kik jelentették akkor a régió irodalmát, a lap holdudvarát?*

– Miskolc, amikor idekerültem, a jöttmentek városának számított. Én is egy voltam a jöttmentek közül. Senkinek nem tűnt fel az idegenségem. A fél város ebben a cipőben járt. Gulyás Mihálynak is, aki a Napjaink főszerkesztője volt, hozzám hasonló beilleszkedési gondjai voltak. Azután Zirc Péternek, aki főállásban az itteni egyetemen dolgozott. A szerkesztőség tagjai közül Oltyán Bélára emlékszem még ebből az időből, s Feledy Gyulára. Ellenszenvet nem éreztem részükről. Kabdebó Lóránt, aki ugyancsak tagja volt a Napjaink stábjának, fenntartás nélkül adta át a versrovat vezetését, helyette a kritikai anyagok szervezőmunkáját vállalta el. Előre tudta, hogy belépésem után a rovatnál változások történnek, hozom a pályatársaimat, azokat, akikkel az Új Írásban együtt indultam, tehát az ezután elnevezett Hetek tagjait, s hozom a későbbi Kilencek költőit, az itteni fiatal pályakezdőket, s kizorol a lapból a „tűztáncosok” többsége, akik addig jórészt meghatározó költői voltak a rovatnak. A változást, változtatást zökkenőmentesnek éreztem. Később persze nem volt ez olyan egyértelmű. A főszerkesztőnek elsősorban Ratkó József verseivel akadtak gondjai. Nem az igazságtartalmukkal, mert azokat maga is osztotta, hanem elfogadhatóságukkal a lapot felügyelő szerveknél. Úgy éreztem, hogy akik akkoriban a régió irodalmát képviselték, hogy neveket is mondjak, azokét, akiké hirtelen eszembe jut – pl. Kuzmányi Gusztáv, B. Tóth Lajosé, Hevesi Attiláé, Berencsy Sándoré, Akác Istváné, Borsodi Gyuláé, Baráth Lajosé, B. Nagy Ernőé, Gyárfás Imrée, Szekrényesi Lajosé, Kalász Lászlóé, Niklai Ádámé, Kiss Gyuláé –, maguk közé fogadtak. Idekerülésem idején távozott Miskolcra Bihari Sándor, Rudolffelepről Ladányi Mihály. Később elköltözött Mis-

kolról Niklai Ádám és Baráth Lajos is, még később Kabdebó Lóránt. Komolyabb ütközéseim csak Akác Istvánnal voltak. Csalódott bennem, amit tudomásul vettem. Rosszul esett neki, hogy az első vonalból, ahová ő odatartozónak gondolta magát az akkori miskolci irodalmi életben, egyszer csak hátrébb szorult. Mára kiderült, hogy ezt nem hagyta annyiban. Ráleltem nyomaira. Spongyát rá! Abban az időben jó néhány pályakezdő költőt mutattam be, fiatalokat, tehetségeseket. Voltak, akik beváltották a hozzájuk fűzött reményeket, mások nem. Igyekeztem figyelemmel kíséreni a pályájukat és segíteni, ha kellett. Közöttük is akadt, aki visszaélt a bizalmammal, jelentések készültek beszélgetéseinkről, hál' Istennek nem lett bajom belőle.

– *Szerkesztőként leltél-e aranyat, fogtál-e törököt?*

– Az említetteken kívül is fogtam még, biztosan tudom, hogy az volt, hiszen ugyancsak furcsa dolgok derültek ki róla. Igazi tehetségnek sohasem tartottam, még féltehetségnek sem. Inkább akarnoknak, de annak igazinak! Bari Károlyra szívesen gondolok. Segítségemre nem szorult rá, segítette őt a tehetsége, az elég volt. Mándoky György még gimnáziumba járt, amikor bemutattam a Napjainkban. A mostanában megjelent posztumusz könyve bizonyítja, milyen messzire juthatott volna. Korai halála akadályozta meg ebben. Cseh Károly indulásánál ugyancsak jelen voltam, a katonaságnál írt verseire máig emlékszem. A Te első könyvednek, a Vakfoltnak szerkesztője, kiadója voltam. Máig az egyik legértékesebb kötetednek tartom. Sorolhatnám még – Lezsák Sándoron, Szent Ernőn, Jajó Lászlón át Körmendi Lajosig – ki mindenkinek a pályakezdését egyengettem, hogy ne csak város- és megyebelieket emlegessek.

– *A Felsőmagyarország Kiadó vezetője vagy. Van-e kiadói ars-poeticád? Nem kísértett-e meg a kisördög, hogy pénzt hozó, sikeres könyvek kiadására vállalkozzál? Van-e piaci szempontból sikeres kiadványa a kiadónak?*

– Piaci szempontból nincs. Nem is törekedtem rá. Nem azért vállalkoztam könyvek kiadására, hogy haszonra tegyek szert. Annyira csupán, hogy a kiadó fenn tudja tartani magát. A könyvkiadói szándék akkor fogalmazódott meg bennem, amikor a nyolcvanas évek elején megválasztottak a helyi írócsoport titkáranak, s lehetőségem nyílt könyvkiadói tevékenységre. Igaz, hogy szerkesztő-bizottságot kellett létrehozni, amiben benne kellett lennie a megyei tanács és a megyei pártbizottság egy-egy emberének, felügyelt legyen a dolog, de elindulhatott a munka, évente egy-két könyv megjelenhetett. Abban az időben vidéken nem létezett szépirodalmi könyvkiadás. Az csak Budapesten volt engedélyezett. Nekünk sikerült létrehozni egy kis műhelyt, ez volt a kezdet. Ami azzal folytatódott, hogy amikor a megszüntetett Napjaink után megindult a Holnap című folyóirat, s nem sokkal utána létrehoztuk a Felsőmagyarországi Irodalmi Alapítványt, adott volt a lehetőség, hogy az alapítvány ne csak folyóiratot, hanem könyveket is kiadjon. Nem sorolom, ki mindenkinek a kötete jelent meg ekkoriban. Közben ádáz harc dúlt a szerkesztőségben: NB II-es színvonalú legyen a lap, követelte a szerkesztőség egyik munkatársa, azután felejtjük el Fekete Gyulát, Ratkó Józsefet, eljárt fölöttük az idő, az utóbbiról eme véleményét meg is írta a Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemlében. Az elmérgesedett indulatokat lecsillapítani az alapítvány kuratóriuma sem tudta. A helyzetet végül úgy oldotta meg, hogy engem leváltott a főszerkesztői posztról, mást nevezett ki, más szemléletű, ízlésvilágú vezetőt, igazat

adva ezzel az ellenfeleimnek, rám pedig a könyvkiadás maradt. Az új folyóirat-vezetés anyagilag, de erkölcsileg is hamarosan ellehetetlenítette az alapítványt, megszűnt a más szemléletű lap – az irányításom alatt állítólag túl népi volt –, én pedig a kuratórium engedélyével, létrehozva egy új alapítványt, hazavittem lakásomra a kiadót. Azt gondolván az elüldözőim, hogy úgyis belebukok. De hát mért buktam volna bele, amikor én addig is és azután is azokat a pénzeket használtam, használom fel könyvkiadásra, amelyeket pályázatokon elnyerem. Az így megjelent könyvek – vers-, elbeszélés-, tanulmány- és esszékötetek –, egy szűk, de semmiképpen sem lebecsülendő olvasói réteg igényét elégítik ki, köztük diákokét, oktatókét. Talán csak az időközben megszűnt Felsőmagyarországi Minerva és Felföldi Kincsesvár egyes darabjai voltak azok, amelyek után nagyobb érdeklődés mutatkozott. Méginkább mutatkozott volna, ha a kiadónak lenne reklámra pénze, beépültebb lenne a könyvterjesztői hálózatba. Ahhoz azonban az szükségeltetne, hogy ne egy személyes lenne a kiadó, igazi vállalkozó lennék. De nem vagyok az. Csupán vezetője egy olyan kiadónak, amely fontos, mérvadó fóruma kíván lenni a magyar irodalomnak. Azt vallom: az utóbbi időben bármennyire megfogyatkoztak is az olvasók – az okok ismeretesek –, a könyveknek akkor is meg kell jelenniük. A magyar irodalom nem állhat le, mint ahogy az élet sem.

– Műveidben, legyen az vers, próza, dráma, már-már mániákusan ugyanazt mondd a kezdetek óta, a felbomló paraszti világot ábrázolod életszagúan, hitelesen. Legutóbbi versesköteted viszont, a Megfordult égtájak mintha egy másik Serfőző Simon mutatna, ezek a versek sokszínűbbek, artikuláltabbak a régebbiekénél. Tudatos ez a változás, vagy spontán, így hozta az élet?

– Nem tudom, úgy igaz-e, ahogy azt a kérdéseddel sugallod: szinte mániákusan a felbomló paraszti világot ábrázolom. Ha úgy lenne sem tartanám kifogásolhatónak. Az életművem bizonyosan meghatározza. Életem szívig hatoló élménye volt, hogy mi történt az ötvenes, hatvanas, s az azutáni időkben. Hogy mi az emberekkel, az igazsággal? A következményei máig elérnek. A kismizmizésünk, kiszolgáltatottságba kényszerítésünk akkor kezdődött. Akinek addig volt valamije: gazdasága, földje, önállósága, máról holnapra mindene odalett. Mehetett járomba hajtani a fejét, parancsra lépni, parancsra gondolkodni. Ma is így kell. Nem tudtunk felszabadulni, hiába volt a nyolcvanas évek végi nekifeszülés a változtatásokra, mára jórészt el is veszték a lehetőségek. Mindezt megírni, fgyelmeztetni, el nem hárítható feladatomnak tartom. Munka ez és felelősség. Szinte valamennyi műfajt segítségül hívtam, humort, vidámbb színeket sem hagyva el munkáimból, hogy minél pontosabb képet adjak a lenti Magyarországról. Manapság arról esik a legkevesebb szó, valószínűleg azért, hogy az ott élőknek nehogy eszébe jusson belegondolni, mi lesz velük az elöregedő falvakban, ellehetetlenült kisvárosokban. Ne legyen köztudott a szegénység hányatottjainak sorsa, az országos rablás kismizmizetteinek. Azt mondják, mindezt szóvá tenni nem feladata az irodalomnak. Sokan vallják ezt. Az előnyökért hogyne hangoztatnák eme véleményüket! Én se mondom, hogy nincs más feladata, ha nem is az előnyökért. Ám azt is mondom, hogy az irodalom önmagát ne csonkítsa! Mindenhez köze van: az élethez éppúgy, mint a halálhoz, s köze azokhoz a folyamatokhoz – rájuk irányítva a figyelmet -, amelyek a rezervátum ország kialakulása felé mutatnak.

– Mennyire kelendő az általad is képviselt használni akaró irodalom, s egyáltalán az irodalom? Vannak-e még olvasók, vagy valóban összeomlik a Gutenberg-galaxis, mint ahogy sötét jóslatok sejtetik?

– Attól lehet tartani, a tapasztalatok alapján tarthatunk is, hogy felhígul az irodalom, s az olcsóság s az elsekélyesedés felé veszi az irányt. A szó igazi felelősei pedig, a kiválasztottak egyre magányosabbak. Pedig igazi szükség órájuk lenne. Az ő szavukra! S ők azok, akik egyre hátrébb szorulnak, a visszhangtalanságba. Terjed a zagyvalék nyelv. Pedig érvényre az tudja juttatni a gondolatait, aki meg is tudja fogalmazni. Érvényesülni is az tud. A cél az kellene legyen, hogy meg tudjuk érteni, miféle akaratok, erők vesznek körül, húznak magukkal, s ne hagynánk magunkat sodródni. Közvetve és közvetlenül is segíteni tudna az olvasás. Csak fel kellene ismerni a szükségességét! De arra nincs, vagy alig van készítés. A divat, különféle szándékok másfelé irányítják a figyelmet, a talmira, a mintha irodalomra, a gyorsan fogyaszthatóra, arra, ami az egyengondolkodásra szoktat. Az értelem kanyarodó útról vissza kellene fordulni – még időben. Ha még lehet.

A martonyi pálos kolostor templomának romjai (XIV. sz.) a restaurálás előtt.